

Kaygı nevrozunun psikanalitik kuram üzerinden incelenmesi: Bir vaka örneği

Aygül Kakırman Moroğlu¹ , Ceylin Özcan²

Anahtar kelimeler

kaygı nevrozu, ayrılık kaygısı, psikanalitik kuram, olgu sunumu

Keywords

anxiety neurosis, separation anxiety, psychoanalytic theory, case study

Öz

Psikanaliz alanyazınında nevrozun tanımı, Ödipal dönem sorunsalından doğan, herhangi bir organik nedenselliğe dayanmayan, iç ruhsal çatışmalarla bağlantılı ve semptomlara dayalı bilinçdışı düşlemleri içeren ruhsal bir yapı olarak belirtilmiştir. Freud kaygı nevrozu olguları üzerine ilk görüşlerinde, bastırılmış dürtü enerjisinin dönüşüme uğrayarak kaygı şeklinde ortaya çıktığını ileri sürerken; daha sonra “*Ketlenme, Belirti ve Kaygı*” adlı eserinde ilk kuramını tersine çevirerek, kaygıyı, ayrılma ve nesnenin kaybı korkusu karşısında benlik sınırında beliren bir duygulanım olarak betimler. Ayrıca bu eserinde kaygıyı üretenin bastırma olduğu fikrinden vazgeçerek, kaygının bastırmayı ürettiğini dile getirir. Bu çalışmada, Freud’un kaygı nevrozu tanımlamasına uyan 41 yaşındaki yetişkin erkek danışanın psikanalitik kuram üzerinden nasıl ele alındığı anlatılmaktadır. Bununla birlikte, danışanın yaşadığı ayrılık kaygısı karşısında başvurduğu savunma mekanizmaları analiz edilmiş; danışanın psikanalitik tanı bağlamında nevrotik kişilik örgütlenmesine sahip özellikleri incelenmiştir. Danışanla bir üniversitenin klinik psikoloji doktora programı kapsamında süpervizyon sürecinde toplam on iki seans yapılmıştır. Çalışmada olgu öyküsü sunulduktan sonra, psikanalitik kuram çerçevesinde nevrotik kişilik örgütlenmesine sahip danışan ile yapılan psikanalitik yönelimli klinik çalışma yorumlanmıştır.

Abstract

A study of anxiety neurosis within the framework of psychoanalytic theory: A case study

In the psychoanalytic literature, the definition of neurosis is stated as a psychic structure arising from the problematic of the Oedipal period, not based on any organic causality, related to internal psychic conflicts and containing unconscious phantasies based on symptoms. In Freud’s first views on the cases of anxiety neurosis, he claimed that the suppressed drive energy was transformed into anxiety; later in his work “*Inhibition, Symptom and Anxiety*” he reversed his initial theory, describing anxiety as a borderline effect on the ego in the face of fear of separation and loss of the object. In addition, in this work, he abandons the idea that it is suppression that produces anxiety and expresses that anxiety produces suppression. In this study, how a 41-year-old male client who meets the definition of anxiety neurosis of Freud was studied within the framework of psychoanalytic theory was explained. In addition, the defense mechanisms used by the client against separation anxiety were analyzed; the characteristics of the client with neurotic personality organization were examined in the context of psychoanalytic diagnosis. A total of twelve sessions were conducted with the client during the supervision process within the scope of a university’s clinical psychology doctoral program. In the current study, after presenting the case history, the process of clinical work with the client with neurotic personality organization was interpreted within the framework of psychoanalytic theory.

Atf için: Kakırman Moroğlu, A. ve Özcan, C. (2024). Kaygı nevrozunun psikanalitik kuram üzerinden incelenmesi: Bir vaka örneği. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(2), 283-293.

Aygül Kakırman Moroğlu · aygulkakirman@aydin.edu.tr | ¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye; ²Dr. Öğr. Üyesi, University Paris Cité / IHSS, Department of Psychoanalytical Studies.

Geliş: 09.12.2022, **Düzeltilme:** 30.04.2023, **Kabul:** 22.05.2023

Yazar Notu: Bu çalışma, Arel Üniversitesi Klinik Psikoloji Doktora Programı çerçevesinde süpervizyon kapsamında 12 hafta süren psikanalitik yönelimli klinik görüşmelerden uyarlanmıştır. ‘Gizlilik İlkesi’ gereğince danışanın tüm kimlik bilgileri değiştirilerek aktarılmıştır.

Psikanaliz alanyazınında nevrozun tanımı, Ödipal dönem sorunsalından doğan, herhangi bir organik nedenselliğe dayanmayan, iç ruhsal çatışmalarla bağlantılı ve semptomlara dayalı bilinçdışı düşlemleri içeren ruhsal bir yapı olarak belirtilmiştir (Tunaboylu-İkiz, 2004). Kaygı ise özne için temsili olmayan, nedeninden çok etkileriyle beliren, dış dünyadaki bir referansa tabi olmayan özgül bir duygulanım olarak tanımlanmıştır (Özcan, 2018).

Freud (1895) kaygı nevrozu olguları üzerine ilk görüşlerinde, bastırılmış dürtü enerjisinin dönüşüme uğrayarak kaygı olarak ortaya çıktığını ileri sürer. Freud'a göre tehlike beklentisi içinde olan özne kaygılanır; bu da kaygının sinyal duygulanımı olduğunun göstergesidir. Freud "*Ketlenme, Belirti ve Kaygı*" (1926) adlı eserinde ilk kuramını tersine çevirerek, kaygıyı, son tahlilde, ayrılma ve nesnenin kaybı korkusu karşısında benlik sınırında beliren bir duygulanım olarak konular. Bu makalesinde tüm kaygıların bir kastrasyon kaygısı olduğunu, nesne kaybının ve nesne sevgisinin kaybının da bir tür kastrasyon kaygısı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, kaygıyı üretenin bastırma olduğu fikrinden vazgeçerek, kaygının bastırılmayı ürettiğini dile getirir. Benliğin semptom oluşturarak savunmalar geliştirmesini, benlik için nesneden ayrılma ve nesneyi kaybetme tehlikesine işaret eden kaygıyı bertaraf etmek amacıyla olduğunu belirtir. Psikanalitik terminolojide nesne terimi, bilinçdışında içe atılmış nesnelerin intrapsişik ve kişilerarası ilişkiler bağlamındaki etkilerini ele alan metaforik bir anlatım olarak yer alır (Ogden, 2018). Bu bağlamda Freud, benliğin sınırında kaygı duygulanımının tetiklenmesine yol açan gerçek tehlikenin, bir ötekinin varlığıyla/yokluğuyla ilişkili olduğuna işaret eder. Freud; çocuğun yalnız kaldığında, karanlıkta bulunduğu ya da tanıdık bir kişi (anne) yerine yabancı birinin karşısında bulunduğu, bu üç vaka için tek bir ortak noktanın olduğunu ve bu ortaklığın "*sevilen (şiddetli arzulan) kişinin bulunmaması*" olduğunu ifade eder (Quinodoz, 2016).

D. W. Winnicott (1958) da ayrılık kaygısını, çocuk için önemli bir ötekiyle kurulan duygulanımsal bağ düzeyinde konumlayarak, yaşamın ilk aylarındaki anne-çocuk ilişkisindeki bir meselenin sonucu olarak değerlendirir. Bebeğin ilkel gelişiminin annesel bakıma ve "holding" 'e (kucaklama-tutma) bağımlı olduğunu ve olgunlaşma sürecinde aşamalı olarak bakım verenin çocuğu "yalnız kalma kapasitesi" geliştirmeye taşıdığını ifade eder. Freud (1895), erken dönem anne-bebek ilişkisine vurgu yaparak, yaşamın başından itibaren yeni doğanın kendi fiziksel/ruhsal ihtiyaçlarını karşılayacak bir öteki (çoğunlukla anne) arayışında olduğunu belirtir. Bu bağlamda nesneyi kaybetme korkusunda, öznenin kaygısı, nesnenin kendisini kaybetmek olarak tezahür etmektedir. Erken yaşta bakım verenin ayrılık, bakım verenin bebeğin veya çocuğun ihtiyaçlarına yeteri kadar yanıt verememesi, çocuğun kaygıyı regüle etmesiyle ilgili zorluk yaşamasına neden olmaktadır (Gökalp, 2011).

Mahler ve arkadaşları (1975), ayrılma kaygısının çocuğun bakım vereni ile deneyimlediği simbiyotik evreden, 12. aydan 18. aya doğru bireyleşme için gerçekleşen dönemde başladığını vurgular. Psikolojik doğumun biyolojik doğumla senkronize olmadığını; ayrılma-bireyleşme sürecinin simbiyotik evre sonrasında gerçekleştiğini ifade ederler. Ayrılma-bireyleşme sürecinin kaygısı ilk çocukluk yıllarında aktif olsa da bu çatışmanın varoluş süresince, yaşamın her yeni ayrılık evresinde yeniden aktive olduğunu belirtirler.

Freud'un (1926) yeniden değerlendirdiği kaygı kuramı, kaygı nevrozunun temelinde sevilen kişiden ayrılığa ve benliğin bu ayrılıkla baş etmek için bastırma savunma mekanizmasını kullandığına işaret eder. Freud, bununla birlikte kaygıyı fizyolojik sebeplerle ilişki içinde olan bir duygulanım olarak da kabul etmiştir (Hendrickx, 2017). Lacan'a göre duygulanım, imgesel ve simgesel düzenin içinde, gösterenler zincirinde bir temsilden diğerine dönüşebilen, yer değiştiren bir kavramdır (Özcan, 2018). Bu perspektifte, makalenin sonraki bölümlerinde olgu sunumunun yapıldığı yetişkin öznenin söyleminde ayrılığın, gösteren zincirinde eşten, işten ayrılma olarak nasıl tezahür ettiği görülmektedir. Bu çalışma, psikanalitik kuram çerçevesinde bir kaygı nevrozu vaka formülasyonunu içermektedir.

Demografik Özellikler ve Kısa Öykü

A., kırk bir yaşında, yüksek lisans mezunu, serbest zamanlı şekilde makine mühendisi olarak çalışmakta olan ve on dört yaşında bir kız ile dört yaşında bir oğlan babasıdır. On dokuz yıllık evli olan A., karısı ile şehir dışında, okumak için gittiği üniversitede tanışmış ve dört yıl süren flört dönemi sonrasında evlendiklerini belirtmiştir. Eşi de kırk bir yaşında ve A. gibi makine mühendisidir.

A.'nın annesi-babası sağ ve beraberdendir; annesi altmış beş yaşında ve babası yetmiş dört yaşındadır. Annesi ev-hanımı, babası serbest meslekle uğraşmaktadır. Danışanın kendisinden altı yaş küçük bir erkek kardeşi vardır.

Danışan, geçmişte herhangi bir psikolojik ve/veya psikiyatrik tedavi almadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, yaklaşık bir buçuk sene önce eşi ile ilişkilerinin olumsuz gitmesi ve ani iş kaybı nedeniyle bir dönem nefes terapisi ve yaşam koçluğu desteği aldığından bahsetmiştir. Ayrıca, belirli aralıklarla nükseden vertigosunun olduğunu ifade etmiştir.

Danışan özellikle hayatının son bir buçuk, iki yılında işi ve ailesi ile ilgili yaşadığı ilişki zorlukları ve çatışmalar nedeniyle psikoterapi başvurusunda bulunmuştur. Danışan, Ağustos 2016'da, yedi yıldır çalıştığı iş yerinden çıkarıldığını, bu döneme denk gelen eşiyle yaşadığı ilişki zorluklarının da son zamanlarda boşanma göstereniyle dile geldiğini ifade etmiştir. Bu süreci anlamlandırmakta ve yaşamakta zorluk çektiğini, eşinin boşanma talebi karşısında yaşadığı ruhsal zorlukları belirtmiştir. Bu bağlamda A., yaşadığı

ğı kaygıdan, zihinsel dağınıklığından ve yalnızlık duygusundan bahsetmiştir.

Klinik çalışma süreci boyunca A., aktarım ilişkisine libidinal yatırım yapabilmiş ve terapist ile iş birliği kurabilmiştir. Haftada bir sıklıkla yapılan klinik görüşmelere vaktinde ve düzenli olarak katılmış, seanslarda düşünce sürecini ve duygularını akıcı bir biçimde ifade etmiştir. Danışanın duydurumu ötimik nitelikler taşımakla beraber, zaman zaman duygudurum dalgalanmalarının yaşandığı da gözlenmiştir. Bununla birlikte, seanslar boyunca danışanın düşünce içeriğinde ve gerçekliği değerlendirme yetisinde herhangi bir başkalaşmaya rastlanmamıştır.

Klinik görüşmeler, İstanbul Anadolu Yakası'nda bir danışmanlık merkezinde, klinik psikoloji doktora programı süpervizyonu kapsamında gerçekleştirilmiş ve eğitim çerçevesinde sürdürülen on iki seans boyunca, herhangi bir ücretlendirme yapılmamıştır. Bu sürecin sonunda, A.'ya kendisinin de arzuladığı durumda süpervizyon görüşmeleri sonrasında kurulun onayıyla seanslara devam edilebileceği bilgisi aktarılmıştır.

Vaka Formülasyonu

Terapötik Çalışma Süreci

Kendiliğın en ilkel, rahatsız edici yönleri dahil tüm yönlerinin anlaşılması ve bu sayede bireyin kendine ve ötekilere karşı sevgi duyguları geliştirebilme kapasitesi, eski çatışmaları yeni ve sağlıklı şekilde çözebilme yetisi kazandırmak psikanalitik yönelimli psikoterapinin hedefleri arasındadır. Bu bağlamda psikoterapideki amaç, ilkel arzuları yok etmek değildir (McWilliams, 2016). Freud, analitik süreç hakkında birçok farklı noktaya değinmesiyle beraber temel düzenek olarak ifade ettiği noktanın, terapötik süreçte yorumlamanın "içgörü" aracılığıyla bastırmanın kaldırılması olduğuna işaret eder (Mitchell ve Black, 2014). Danışan ile gerçekleşen terapötik sürecin bu zeminde inşa edildiği düşünülmektedir.

Danışanın kendisini seansa getiren durumun, iş ve özel hayatında yaşadığı ilişkisel zorluklar ve eşi ile deneyimlediği çatışmalı boşanma süreci ile karakterize olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, seansların ana teması ilişki ve ayrılık üzerine düğümlenmiştir. Aile dinamikleri, annesi ve babası ile kurduğu ilişki paterni ve bu durumun mevcut ilişkilerinde nasıl yankı bulduğu, kendi öznelliğine dair açılımlar yapabilmesi ve duygularının ifade nitelikleri üzerine çalışılmıştır.

A.'nın psikoterapi sürecine başlama kararının, son yıllarda işinde ve sonrasında eşiyle yaşadığı ilişki problemleri ve bunun sonucunda da henüz resmi olarak bir sürecin başlamamasıyla beraber eşi tarafından dile getirilen boşanma konusu çerçevesinde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda danışanın söylem içeriğine dikkat edildiğinde, ilk gösterenin "işten ayrılma" üzerinde düğümlendiği gözlenmiştir. Sonraki süreçte bağ-

lanan boşanma söylemi çerçevesinde, danışanın yaşadığı süreci anlamlandıramadığı, bu durumda olmayı yakıştıramadığı ve ilişki ile ilgili ne yapması gerektiğine dair somut bir cevap arayışında olduğu gözlenmiştir. A.'nın, "Ne yapmam gerekiyor, yetmiyorum"; "Şunu yapsaydım, yapmam gerekirdi, artık yapmam da olmuyor (...)", gibi ifadeleri bu durumun göstergesi niteliğindedir. Bununla birlikte, A.'nın son yıllarda eşi ile yaşadığı ilişki problemini, sosyal ilişkiler kapsamında da yaşadığı gözlenmiştir. "Hayır" demekte yaşadığı zorluğu, "aşırı şeffaf oluşu", ilişkilerinde çatışmadan kaçınma amacıyla ketlenmesi, kendi düşüncesini ifade edemeyişi ve bunun akabinde, mütemadiyen çevresindeki insanların taleplerini karşılamaya yönelik konum alışı bu durumu desteklemektedir.

A.'nın bu sorunsalı, biyolojik işlevlerden öte toplumsal zeminde tezahür eden babalık işlevini gündeme getirmektedir (Parman, 2021). Freud (1999), topluma ve bireyin ruhsallığına yasayı getirenin, adaleti sağlayanın babanın işlevi olduğuna vurgu yapar. Anne ve çocuk arasındaki varsayımsal simbiyotik ilişkiyi bozan, çocuğu annenin arzu nesnesi olarak kalmasını engelleyen Lacanyen terminolojide ifade edilen Babanın-Adı (Name-of-the-Father) sayesinde olacaktır (Fink, 2016). Freud (1999), babanın en önemli simgesel işlevlerinden birinin, çocuğu anneye bütün olma tehlikesinden korumak olduğuna vurgu yapar.

Winnicott (1969), "D. W. Winnicott D. W. Winnicott'ı Anlatıyor" adlı makalesinde, birinci tür mahrumiyetin annenin kaybıyla ilişkili olduğunu ifade ederken; ikinci tür mahrumiyeti çerçevenin sağlamlığının kaybıyla ve bunun da doğrudan, babayla ilgili olduğuna vurgu yapar. Buradaki baba, doğrudan babasal nitelikleri bünyesinde toplayan eril babadır (Habip, 2014). Freud'un Küçük Hans vakasında da annesinin arzusu karşısında kaygılanan Hans "Che Vuoi?", yani Öteki "Benden ne istiyor?" diye sorar. Lacan, Freud'a katılarak kaygının partnerin sevgisini kaybetme durumuyla ilgili olduğunu ve Öteki'nin arzusundaki konumuna dair, yani "Benden ne istiyor?" sorusu üzerinden düğümlendiğine vurgu yapar (Lacan, 2014). Dolayısıyla, babalık işlevinin eksik olduğu noktada, kaygılı ve korkulu durumların ortaya çıkması kaçınılmazdır (Köşkdere, 2018). Bu bağlamda A., annesini aşırı ilgi gösteren, baskın, danışanın ifadesiyle 'kaya' gibi tanımlar. Onunla sınırların ikilemli olduğu bir ilişki içinde bulunduğu gözlenmiştir. Babasını ise sakın ve mülayim biri olarak tanımlar. Üniversiteye başlamasıyla annesinden ayrılmanın hemen sonrasında benzer özelliklere sahip bir partnerle birlikte oluşu ve danışanın seanslar süresince "Bu kadın (eşini kastediyor) benden ne istiyor Aygül Hanım? Ne yapmalıyım? Ne yapmam olmuyor..." ifadesi bu doğrultuda ele alınabilir.

A.'ya partneriyle yaşadığı ilişkisel çatışmalarda nasıl bir konum aldığı sorulduğunda, düşünmemeye çalıştığını, kendi tanımlamasıyla "takmadığını" ve "yokmuş gibi yaptığını" ifade etmiştir. Bu bağlamda

danışan, eşi ile bu süreçte sürdürdüğü tutumun benzerini, hayatında deneyimlediği stres ve zorlu şeylerle karşılaştığında da sergilediğini ifade etmiştir. Danışan, bu noktada, çevresindeki insanların kendisini "Poll-yanna" olarak tanımladığını belirtmiştir. Ayrıca, danışan boşanma durumunun yaşanacağına ihtimal vermediğine, bu durumu kendisine yakıştıramayacağına ve boşanma için bir gereklilik görmediğine değinmiştir. Bununla birlikte kendini evde yokmuş gibi hissettirildiğini, sevilmediğini ve kendisine ihtiyaç duyulmadığı yönündeki Ötekinin arzusundaki konumuna dair sorgulamasını ifade etmiştir. Danışana eşi ile çatışmalarını nasıl deneyimlediği sorulduğunda, monolog şeklinde gerçekleştiğini ve eşinin söylemleri karşısında verdiği cevapların yetersiz kaldığını ve bu nedenle, tek taraflı bir söylem yoğunluğunun olduğunu belirtmiştir.

Terapistin bastırılmış olanın içeriğini ve hastanın bu içeriğe karşı kullandığı savunma mekanizmalarını yorumlaması terapötik süreçte önem arz etmektedir (Mitchell ve Black, 2014). Danışanın her şeyin (iş ve ailesiyle yaşantısı) aslında her zaman iyi ve yolunda olduğunda ısrar eden "Pollyanna" tarzı düşünme biçimi inkar savunma mekanizmasını kullandığını göstermektedir. Bastırma üst düzey olarak adlandırılan savunma mekanizmalarının en temelidir. Bastırmanın esası güdülenmiş unutmaya veya bilmezlik olarak tanımlanabilir. Danışanın, yaşadığı boşanma sürecini bilinçten uzaklaştırmaya ve belli bir mesafede tutmayı sağlamaya yönelik aldığı pozisyon bastırma mekanizmasını kullandığını düşündürebilir (McWilliams, 2016). "Saçma gelen yerler olunca sonrakilere kendimi kapatırım ve duymam"; "Kafama koyduysam yaparım", gibi ifadeleri, danışanın bilmeyi istememeyi çağrıştıran bastırma ve inkar savunma mekanizmalarını kullandığının göstergesi niteliğindedir. Ayrıca danışanın "duymama" göstereni, söylem içinde "önemsememe, dinlememe, kulak tıkama" gösterenleri ile düğümlenmektedir.

İlk seanslar süresince danışanın yoğun çatışma yaşadığı gözlenmiştir. Danışan bir taraflı ilişkisinin bitmeyeceği, ayrılığa ihtimal vermediğini belirtirken; diğer yandan ilişkisi bitse de kendisine yeteceğini ifade etmiştir. Farkındalığı kendisine terapist tarafından vurgulanmış; ancak buna ilişkin kulaklarını tıkayarak ve dinlemeyerek bir bilmeyi istememe konumu içerisinde olduğu buna eklenmiştir. Bununla birlikte ilişkisinin iki kişinin yaşantıladığı bir alan olduğu ve sorumluluğun da bu bağlamda geliştiği ifade edildiğinde; "İşin kötüsü ben hiç sorumlu değilim gibi hissediyorum...", "Hep şey düşünüyorum, arkadaşlarına söylese bile arkadaşları yüzde yüz bana hak verir", yanıtlarını vermiştir. A.'nın öznel sorumluluğunu reddetmesi, geriye dönük iptal savunma mekanizmasıyla birlikte düşünülebilir. Geriye dönük iptal, Almanca "das Ungeschehenmachen" bir olayı olmamış gibi karşılama anlamına gelmektedir. Olayın kendisini adeta üzerine üfleterek silmeyi hedefleyen olumsuz bir büyü gibidir (Quinodoz, 2016). Danışanın yansıtma ve

inkar gibi savunmalarla narsisistik dayanaklarını güçlü tutmaya çalıştığı; ancak iş-eş ayrılık temalarıyla fallik referanslarının zedelenmekte olduğu gözlenmiştir.

Danışan ile gerçekleşen 6. seansın, kendisine dair hipotezler oluşturmasıyla başlayarak bir öznelleştirme (subjectivation) alanının açılması, ifadelerinin anlaşılır ve yalın olması, ruminasyona girmeksizin aktarım sürecini deneyimlemeye başlaması itibari ile klinik çalışmada bir kırılım noktası olduğu düşünülmüştür. Gençliği ve annesiyle ilişkisini açıkladığı seansta, ilk kez anne ve babası ile olan ilişkisini ayrıntılı bir şekilde ele almış ve eşi ile kurduğu ilişkiyle arasında bağlantılar kurmuştur. Eşinin de annesi gibi ilgi gösteren, bir anlamda koruyup kollayan ve "kaya" gibi tanımladığı yapısı karşısında kendini "kum gibi" betimlemesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, danışan karakterini babasına benzetmiş, kendisinin de onun gibi sakin ve mülayim bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir. On sekiz yaşına kadar ailesiyle yaşaması, sonrasında üniversiteyi kazanarak İstanbul dışında okumaya başlaması ve iki ay sonra eşiyle tanışarak bu zamana kadar süren bir ilişkinin bitme noktasının deneyimlenmesi, danışanın ilişkiye dair hassasiyetinin ve her daim bir ilişki ihtiyacı içinde olduğunu göstergesidir. Annesinin yerini düşlemsel alanda, bir ikame nesne olarak eşi almış gibi görünmektedir.

Boşanma sürecinin ele alınmaya devam edildiği süreçte, inkar mekanizmasının yumuşamaya başladığı gözlenmiştir. Danışan, şimdiye kadar hayal dünyasında olduğunu, bir yanılısamanın düşmesi gibi gerçeklik ile karşılaştığını belirtmiştir. A.'nın boşanma sonrasını düşünebilmeye başlaması, kaygının yatışmasına bağlı düşünsel ruminasyonun azalması ve ayrılığı simgesellemeye başlaması olarak değerlendirilmiştir. Bunu klinik çalışmanın ilk terapötik etkisi olarak görebiliriz. Ayrılıktan sonrasını ilk kez huzurlu bir tanımlama ile dile getirerek; huzurlu olacağı yeri, yalnız kalacağı, kendine vakit ayırabileceği ve eleştirilmeyeceği yerlerle eşleştirmiştir. Bununla birlikte, eşinden sonraki olası bir ilişkiyi haram ve vicdan bağlamında dile getirerek kendisine yakıştıramayacağını ekleyerek buna ilişkin ikili konumunu, örtük suçluluk duygusunu da ifadeye koymuştur. Bu, A.'nın katı üstbenlik yapılanmasının ve ruhsal kaygısının bu üstbenlik yapılanmasıyla ilişkili olduğunu da göstergesidir.

Gelişimsel süreçte tehlike durumlarının içeriği değişime uğramaktadır. Genital dönem öncesi anneye dair nesnenin kaybının korkusu, genital dönemle kastasyon kaygısına dönüşmektedir. Bir sonraki aşamada ise üstbenliğin ve üstbenliğin sevgisini kaybetme korkusu, kastasyon kaygısından ahlaki ve sosyal kaygıya evrilmektedir (Quinodoz, 2016). Bu bağlamda, A.'nın eşinden sonra bir ilişki yaşama ihtimali karşısındaki kaygısı bu bağlamda değerlendirilebilir.

A.'nın doğum öyküsü koordinatlarında önemli bir unsur vardır: A. ikiziyle dünyaya gelmiş; ancak ikizi 6 saat sonra ölmüştür. Kendisinin ise yedi aylıkken prematüre olarak doğduğunu belirtmiştir. Kendisinin

adeta bir yaşam mücadelesi vermiş olduğunu belirtmiştir. Bu öykü, danışanın annesi ve eşi ile kurduğu ilişkide ilgi gösterilen, korunan-kollanan pozisyonunu ve mütemadiyen başkalarına olan ihtiyacını açıklar niteliktedir.

Son seanslar danışanın ilişkisinde yaşadığı süreci anlamlandırmaya başlamasına yönelik yanıtlar üretebildiği bir alan olarak olumlu değerlendirilmiştir. Danışan, kızının davranış özelliklerinden yola çıkarak kendi öznelliğinde de deneyimlediği "bencillik" gösterenini, vurdumduymaz, gereği kadar ilgili olmadığı durumlar kapsamında değerlendirerek, eşi ile çatışmalarının sebebinin bu olabileceğine işaret etmiştir. Ayrıca, ilişkilerinin olumsuz gidişatı ile ilgili değerlendirmeyi oğlunun doğumu, iş kaybı, gerekli desteğin çevreden sağlanamaması gibi etkileri bir araya getirerek yeni bir açıklama ile yorumlamıştır.

Terminasyondan önceki seansta danışanın ayrı evde yaşama düşüncesi, mevcut düzen karşısındaki değişime karşı direnci ve kaygısı üzerinden çalışılarak kendi öznelliğini ve gerçeklikteki alanını oluşturmaya yönelik konum alması amaçlanmıştır. Psikoterapi süreci değerlendirildiğinde terapist ve danışan arasında kurulan terapötik ilişkinin olumlu değerlendirildiği ve danışanın kendine ait açılımlar yapabileceği bir alan sunularak içgörüsünün gelişimine ve işlevselliğini arttırmaya katkı sağlandığı düşünülmektedir.

Psikanalitik Psikopatoloji Ekseninde Değerlendirme

Psikanalitik tanı bağlamında danışanın başvuru öyküsü ve geçmiş yaşantısı değerlendirildiğinde A.'nın kişilik örgütlenmesinin nevrotik bir yapılanma gösterdiği düşünülmektedir. Kernberg (1999, 2000) nevrotik, borderline ve psikotik kişilik örgütlenmesinin temel tanı ölçütlerinde şu kriterlere yer vermiştir: Kimlik bütünlüğü, öznenin kullandığı savunma mekanizmaları ve gerçeği değerlendirme yetisinin nasıl olduğudur. Kimlik bütünlüğü olan bir öznedeki kendilik ile nesne tasarımlarının entegrasyonu sağlanmıştır. Kendilik tasarımı, kişinin kendisi hakkındaki düşüncesi, inancının, görüşünün bir bileşkesini oluştururken; nesne tasarımları da başta önemli ilişkiler olmak üzere ötekiler hakkındaki düşüncelerin, inançların ve görüşlerin bileşkesini oluşturmaktadır. Nevrotik bir öznenin kendisi ve ötekiler hakkındaki kanaati bütünlüklü ve tutarlıdır. Diğer bir ifadeyle kendilik ile nesne tasarımlarının 'iyi' ve 'kötü' yönleri bütünleştiğinden, kendiliğin ve ötekilerin farklı zamanlarda farklı biçimlerde algılanması durumu söz konusu değildir. Bu bağlamda, A.'nın seanslar süresince kendilik-nesne algısının bütünlüklü; ötekilerle kurduğu ilişkinin tutarlı olduğu görülmüştür. Örneğin; A., eşini ve annesini ilgi gösteren, koruyup kollayan ötekiler olarak betimleyen, kendisini sakin-mülayim, mütemadiyen ötekiyle ilişki içinde olması gereken biri olarak tanımlamış; kendisine ve ötekilere yönelik bu algılaması seanslar

süresince tutarlılık göstermiştir. A.'nın 'hayır' demekte yaşadığı zorluk, ilişkilerinde çatışmadan kaçınma amacıyla öteki karşısındaki ketlenişi, kendi düşüncesini ifade edemeyişi ve çevresindeki insanların (işyeri, aile, sosyal çevre) taleplerini karşılamaya yönelik konum alışması da entegratif bir nesne tasarımını desteklemektedir.

Nevrotik yapılanmadaki özneler, üst düzey savunma mekanizmaları olarak da adlandırılan daha olgun savunma mekanizmaları kullanırlar. İlkel savunma mekanizmaları kullandıklarında ise, bu genel kişilik işleyişiyle ilgili olmayıp; ancak kaygının yoğun olduğu zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Üst düzey savunma mekanizmalarının en temeli olan bastırma ise diğer bir ifadeyle güdülenmiş unutmaya veya bilmezlik olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, A.'nın boşanma sürecini bilinçten uzaklaştırmaya yönelik aldığı konumda "*Saçma gelen yerler olunca sonrakilere kendimi kapatırım ve duymam*"; "*Kafama koyduysam yaparım*" gibi ifadeleri bastırma ve inkar savunma mekanizmalarını kullandığının göstergesi niteliğindedir. İnkâr savunma mekanizması ilkel savunma mekanizmalarından biri olmakla beraber, nevrotik örgütlenmeye sahip bir öznenin kaygıyla baş etme mekanizması olarak zaman zaman kullanımıyla ilgili olarak açıklanabilmektedir. Danışanın inkar savunma mekanizmasını kullanması, depresif duygulanıma karşı savunmayı temsil eden hipomanik bir özellik niteliğinde görünmektedir. Özellikle ilk görüşmelerde danışanın durmaksızın, hızlı ve basınçlı bir tarzda konuşması, danışanın, terapistin yanıtlarına karşı duyarlı olması dikkat çekmiştir. Dışarıdan oldukça sosyal, diğer kişileri idealize etmeye meyilli, konuşkan, flörtöz olması; bununla birlikte diğer taraftan tek başına kalamayan, empati becerisi tam gelişmemiş, iradesi değişken durumlarının eşliği, hipomanik özellikleri (McWilliams, 2016) düşündürmektedir.

Gerçeği değerlendirme; kişinin kendi ile kendi olmayanı, içsel ve dışsal uyaranları ayırt edebilme ve duyguları, davranışları ve düşüncelerini gerçekçi bir şekilde değerlendirebilme kapasitesidir (Şahin, 2009). Nevrotik kişilik örgütlenmesinde özne, gerçeklik deneyiminden kopmayarak halüsinasyonlu ve/veya hezeyanlı gerçeklik dışı deneyimler yaşamaz. Özneyi yardım talebine yönelten nedenlerin bir kısmı kendisi tarafından kavranabilmekte ve egoya yabancı olarak yadırganmaktadır (McWilliams, 2016). Bu bağlamda, danışanın klinik çalışma sürecinde gerçeklik ilkesi dışında kalan herhangi bir deneyim yaşamadığı, içsel çatışmalarını 'iş-eş' ayrılık temaları etrafında ele aldığı ve ayrılıklarına ilişkin nedenleri sorgulayıp buna yanıt bulmadaki güçlüğü ortaya konmuştur.

Freud, nevrotik kişilik örgütlenmesine sahip danışanlar için psikoterapi amacını sevmeye ve çalışmaya karşı ketlenmelerin kaldırılması olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte, bazı nevrotik düzey kişilerin yalnız başına kalabilme ve oyun oynayabilme kapasitelerini

psikoterapi süreci içinde geliştirme ihtiyaçları bulunmaktadır (McWilliams, 2016). Bu perspektifte, danışanın işinden ayrılması ile ilgili yaşadığı zorluk, partneri ile deneyimlediği ilişkisel ketlenmeler ve tek başına kalma ihtimali karşısında yaşadığı yoğun kaygı bu durumun gösterenleridir. Danışan kendi yaşam öyküsüyle paralel olarak bir ötekiyle yaşam alanı içinde kalabilmekte ve bunu “..insansam ilişkiye ihtiyacım var; must¹ hani...” şeklinde ifade etmektedir.

Danışanın kişilik örgütlenmesinin, DSM-5 tanı kriterleri dikkate alındığında danışanın kişilik özelliklerinin bağımlı kişilik özelliklerine işaret ettiği düşünülmektedir. Destekleyici ilişkilere ihtiyaç duymaları bu kişilerin davranışlarının itaatkar olmasına ve ayrılıktan kaygı duymalarına neden olmaktadır. Onay alamama korkuları diğer kişilerin fikirlerine karşı çıkmalarını zorlaştırmakla birlikte, destek kazanmak için olumsuz işleri üstlenmeleri dahi mümkün olabilir. Kendilerine az güvenmeleri projelere bağımsız başlamalarını ve devam ettirmelerini engeller. Günlük kararlarını verebilmelerine karşın pek çok tavsiyeye ve onaya ihtiyaç duyarlar. Bununla birlikte terk edilmek ile ilgili abartılı, gerçek dışı korkuları ve kendilerine bakamayacakları düşüncesi bu kişilerin yalnızken çaresiz ve rahatsız hissetmelerine yol açarak, kaybettikleri yakın bir kişisel ilişkinin kaybını doldurmak için çaba sarf eden bir konuma gelmelerine sebebiyet verir (Morrison, 2016).

Bu perspektifte, danışanın ayrılık teması etrafında yaşadığı yoğun kaygı, önceki iş yerinde bağımsız çalışabilme ve kendi fikirlerini sunabilme sürecinde yaşadığı zorluk, günlük hayatında ve seans görüşmelerinde de mütemadiyen pek çok tavsiye ve onaya ihtiyaç duyan bir konumda oluşu, olası ayrılık deneyiminden sonra hemen başka bir ilişki ile bunu tolere etme çabası içinde olacağı bilgisi bu durumu destekler niteliktedir. Danışanın; *"Balıksam suya ihtiyacım var, insansam bu ilişkiye, böyle bir ilişkiyi yaşamam lazım gibi, benim için olması gereken must hani..."* söylemi buna işaret etmektedir. Danışanın evden (veya güvenli olan herhangi bir yerden) ayrılmaya karşı isteksiz oluşu ve yalnız kalma kapasitesinde yaşadığı zorluk bu durumu düşündürmektedir (Morrison, 2016). Danışanın öyküsünde taşınma gibi değişim gerektiren olaylarda yaşadığı kaygı ve direnç de destekleyici niteliktedir.

Freud, kaygıyı ayrılma ve nesnenin kaybı korkusu anlamına gelen bir tehlike karşısında benlik tarafından deneyimlenen bir duygu olarak değerlendirirken, kaygının aynı zamanda bastırmayı ürettiğini de ifade eder. Freud, bu bağlamda çocuğun yalnız kaldığında, karanlıkta veya yabancı birinin karşısında bulunduğu deneyimlediği ortak noktanın sevilen (şiddetli arzulan) kişinin bulunmayışı olduğunu belirtir. Bununla birlikte, bebeğin anneyi algılamakla ilgili çok canlı bir ihtiyacı ortaya koymasını da annenin bebeğin bütün ih-

tiyaçlarını tatmin etmesine bağlar (Quinodoz, 2016).

Freud, kaygı nevrozunun klinik tablosunda genel sınırlılık, kaygılı beklenti, vertigo nöbeti, kronik tedirginlik ve aşırı duyarlılık semptomlarına vurgu yapmaktadır (Freud, 2016). Bu bağlamda, danışanın seanslar boyunca süren duyarlılığı, ilişkisinin sonucunun ne olacağına dair kaygılı beklentisi, fiziksel semptomlar çerçevesinde deneyimlediği vertigosu ve süregelen tedirginliği düşünülebilir.

Mahler ve arkadaşları (1975), biyolojik doğumu daha geç gerçekleşen psikolojik doğumdan ayırır ve ayrılma-bireyleşme süreci olarak tanımladığı evrenin çocukluk yaşamının ilk evrelerinde etkin olsalar da bu çatışmanın yaşamın her yeni döneminde ayrılık kaygısını uyandırdığına vurgu yapar. Bu bağlamda, danışanın söylem içeriği incelendiğinde “ayrılık” göstereninin önemli bir yerinin olduğu, ‘iş’ ten ‘eş’ ten ayrılma konuları etrafında şekillendiği ve danışanın güncel yaşamında ayrılık kaygısını deneyimlediği görülmektedir.

Horney'e göre çocuk katı beklentilere uyduğunda onaylanıyor, belirli beklentileri gerçekleştirebildiğinde sevgi bulabiliyor ve aşırı korunarak bağımlılığa zorlanıp baş kaldırmanın engellendiği bir ortamda yetiyorsa; çocuk ileriki yaşamının nevrotik çatışmalarının çekirdeği olan boyun eğme ve karşı gelme çatışmasının oluşturduğu bir örüntü geliştirmektedir. Bu iki karşıt olgu ise temel anksiyeteyi ve yaşam boyu sürece güvensizlik duygusunu oluşturmaktadır (Geçtan, 2003). Bu bağlamda, danışanın bebeklik öyküsüne dair getirdiği prematüre doğumu, kendi söylemi etrafında belirttiği annesinin aşırıya kaçan ilgisi ve hayatı boyunca her alanda ebeveynlerinin (özellikle annesinin) direktifleri ve kontrolleri noktasında hareket etmesi, ebeveynlerinin onayı beklentisi nedeniyle aldığı kararlarda tedirgin halde oluşunun eşlik ettiği danışanın deneyimlediği anksiyetenin göstergesi niteliğindedir.

Erken yaşta bakım verenden ayrılma, bakım verenin bebeğin/çocuğun ihtiyaçlarına yeteri kadar yanıt verememesi çocuğun kaygıyı regüle etmesiyle ilgili zorluk yaşadığının bir göstergesi olarak düşünüldüğünde (Gökalp, 2011); danışanın öyküsündeki prematüre doğum-ikizinin 6 saat sonra ölümü, 18 yaşına kadar ailesiyle yaşamaması, sonrasında üniversiteyi kazanarak il dışında okumaya başlaması ve 2 ay sonra eşi ile tanışarak bu zamana kadar süren bir ilişkinin bitme noktasına gelişi danışanın kaygı dinamiğinin gösterenleridir. Bununla birlikte, prematüre doğum yapan ve diğer bebeğini kaybeden annenin de yaşadığı kaygı duygusunun getirdiği denetleyicilik özelliklerinin danışanda kaygılı bir bağlanma örüntüsü yarattığı düşünülmektedir.

D. W. Winnicott'un (1958) aşırı ayrılık kaygısını, bebeğin olgunlaşma sürecinde bakım verenin çocukta aşamalı olarak *"yalnız kalma kapasitesi"* geliştirme dü-

¹ İngilizce'de -meli/-malı, zorunlu anlamlarına gelen kelimedir.

zeyindeki başarısızlığın bir sonucu olarak değerlendirilmesi tezinden hareketle danışanda, reelde veya tahayyülde bir ötekinin olmadığı durumda yalnız kalma halinin oluşturduğu kaygı duygusu önemli ötekiyle kurduğu ilişkideki sorunsalın göstergesi niteliğindedir.

Terminasyon

Terminasyon seansında danışana, seans sürecinin ana teması olan ilişki ve ayrılık üzerinde düğümlendiği ve bu süreci yaşantılamamanın da onun için zor ve belirsiz bir noktayı işaret ettiği yorumu yapılmıştır. Kendisinden talep edildiğinde ona cevap vermekte kolay konum aldığı; ancak kendisinin talebinin ise yeni alanlara açılım yapması nedeniyle zorluk yarattığı ifade edilmiştir. ‘*Kendi talebinin ne olduğu*’ sorusunun zorlayıcı olmasıyla birlikte kendine ait bir alan oluşturmaya başladığı söylenmiştir. Bununla birlikte, duygularını daha rahat ifade edebileceği bir sürece girdiğini ve deneyimlediği duyguları ifade etmekteki zorluğu sadece partner ilişkisi ile değil; iş ve ebeveyn yaşantısında da deneyimlediği paylaşılmıştır.

Kendisinin bu süreci nasıl yaşadığı sorulduğunda, ilk günden beri seansa gelirken ne diyeceği kaygısını yaşayıp da bu kadar kısa sürede ne söylediğine inanamadığı bir deneyim olduğunu belirtmiştir. Terapiyi, kendine ait bir mekan-yer olarak hissedip, dilediğini söyleyebildiği ve ne denecek duygusunu yaşamadan kendini yansıtabildiği bir alan olarak betimlemiştir. Eşi ile yaşadığı ilişkideki kararsızlığının artık daha yoluna girdiği ve kabullenebilir olduğunu belirtmiştir. Artık kim haklı, haksız, *neden böyle*’ den kurtulmaya çalışarak bir şeylerin kararını vermeye veya ilerlemeye çalıştığını ifade etmiştir.

Son seansta, danışanla üzerinde çalışılan ayrı evde yaşama seçeneğinin onu çok mutlu eden bir tarafta olduğunu, kendisini anlaşılabilir hissettiğini ifade etmiştir. Bu durumu belirtirken de getirdiği benzetmenin temsili önem arz etmektedir; “*.. ufak bir çocuk düşünün. Şu köşede oturuyor, oynuyor, bir şeylerle ilgileniyor; ama yalnız hani o bir köşede duruyor, hani izole bir şekilde. Ama etrafta bir şeyler dönüyor yani. Annesi gidiyor, babası gidiyor, belki kardeşi gelip gidiyor; ama o çocuk orda yalnız duruyor. Sanki sizin o cümleleriniz ordaki, o köşedeki çocuğa böyle bir hani gel dedi, hani böyle bir yardımcı oldu, belki bir yol gösterdi. Hani o köşede değil de, gel biraz ortada oyna, yani bir olasılık, bir kıvılcım çaktı. O benim çok hoşuma gitti. Zaten akşam döndüğümde de bu benzetme akluma geldi, niye bilmiyorum..*”

Analitik ilişkide iyileştirici olan terapistin çocuklukta eksik olan temel ebeveyn duyarlılığını bir şekilde sunmasıdır. Bu bağlamda, danışanın başkasının varlığında yalnız kalabilme kapasitesinin oluştuğunu söylemek mümkündür. Winnicott’un (1960) kucaklayıcı çevre (holding environment) adını verdiği, bebeğin korunduğunu bilmeden korunduğu, böylece doğal

olarak ortaya çıkan deneyim için sahneyi hazırlayabileceği fiziksel ve ruhsal alanının yaratıldığının göstergesi niteliğindedir. Terapist, danışan için onu hiyerarşiye sokan bir öteki değil; tam tersine ona yer açan bir öteki olarak atfedilmiştir. Danışanın kendi öznelliğini oyun oynarcasına araştırılmış bir alan olarak algılaması, terapötik sürecin ve sağaltımın olumlu, destekleyici geliştiğini desteklemektedir.

Analitik ilişkide aktarım, erken dönemdeki engelleri yeniden ele almak için, danışanın terapisti ile çocukluğunda boğucu gelmiş korku ve dehşetleri söze dökmesi için fırsat sunmaktadır. Bu bağlamda, terapist, yeterince-iyi anne gibi, kendi öznelliğini geride tutarak, danışanın kendiliğinden doğal olarak ortaya çıkan arzularını kavramaya çalışmıştır. Danışana dış dünyanın taleplerinden kaçması için bir sığınak sunularak, yeterince güvenli kucaklayıcı bir çevrenin sunulması amaçlanmıştır (Mitchell ve Black, 2014). Freud (1912), aktarımın süreç içinde geliştiğine vurgu yaparak iki yönüyle çalışmaya katkı sağladığına vurgu yapar. Bunlardan birinin, bilinçdışı, çocuksu arzu ve çatışmaların gözlenebileceği, duygu düzeyinde bugünde yaşamak için fırsat sunması olarak nitelendirirken; diğerinin çocuksu çatışmaların yeniden yapılandırılmasına karşı direncin yenilmesi olarak ifade etmektedir. Aktarım, terapötik süreçte bir tehlike, bir direnç olarak ortaya çıkmasının yanında, danışanın çocukluk nevrozunun yeniden canlandığı bir sahne olarak kendini göstermektedir (Tükel, 2008). Geçmiş yaşantılara ait bir durumun sahnelenmesi aktarımın doğasındaki öğelerden birini oluştururken, bir diğerini, danışanı terapistle bağlayan duygusal ilişki oluşturmaktadır. Bu sevgi aktarımı danışanın konuşmasını, sürece devam etmesini ve terapistle olan ilişkiyi özel kılmasını sağlar (Erşen-Soysal, 2008). Bu bağlamda danışan, seanslara katılımını çerçeveye uygun şekilde düzenli ve zamanında gelerek gerçekleştirmiş, aktarımın gerçekleşmesi için gerekli olan ortamı kendine ait bir mekan-yer olarak hissedip, çağrışımlarını söyleme döktüğü bir alan olarak deneyimlemiştir. Danışanla kurulan ilişki, hayatındaki önemli kadın figürlerle kurulan, çocuksu çatışmaların yeniden canlanabileceği ortamdan oldukça farklı inşa edilmiştir. Danışan; ötekinin kendisine ne yapması gerektiğini söylemediği, kendi öznelliğinde güvenli öteki ile yalnız kalabildiği, sınırının ihlal edilmediği ve hiyerarşiye sokulmadığı bir alanda kalabilmiştir. Bu noktada danışanın terminasyon seansında getirdiği oyun alanı söylemi bu durumu desteklemektedir.

Bununla birlikte terminasyon, çalışmanın gerekliliği nedeniyle kısa bir zamanda gerçekleşmek durumunda kaldığından, danışanın son seanslarda iyi bir danışan olarak terapistin almak istediği sonuçları ona vermeye çalışmış olması da olası görülmektedir. Bu bağlamda danışana, analitik sürecin daha derinlemesine çalışılabilmesi için süpervizyon görüşmeleri sonrasında kurulmuş onayıyla seanslara devam edilebileceği bilgisi aktarılmıştır. Kurulmuş gerekli onayın gel-

mesiyle beraber danışanla yeniden iletişim sağlanmış; ancak kendisi devam etmek istediği durumda iletişime geçeceğini bildirmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Freud (2015), “Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme” de, çocuğun korktuğunun karanlıktan öte sevdiği kişinin yokluğu olduğuna vurgu yapmıştır. Ruhsal aygıtta kayıtlanan anne rahminden ilk ayrılık, öznenin varoluş sürecinde mütemadiyen yeni birleşme ve ayrılmalarla kendini gösterecektir. Bu bağlamda, yetişkin bir erkek olan danışanın eş’ten iş’ten ayrılık öyküsüyle psikoterapi sürecine başvuru yapması, danışanın bilinçdışında kendi hikayesinde tekrar yaşantılamak zorunda olduğu ilk ayrılığın kaygısını uyandırmıştır.

Psikanalitik çalışma, öznel talebin doğrudan yanıtlanmadan açık bırakılarak düşünülmesini, konuşulmasını ve çalışılmasını sağlar (Özcan, 2018). Freud, analitik çalışmada terapistin yansız kalmasına ve bir ideal peşinde koşmaması gerekliliğine vurgu yapar. Bu idealin iyileşme ya da semptomun ortadan kalkması olabileceğini söyleyerek, analitik bir çalışmada terapistin önerilerde bulunmaması gerekliliğinin de altını çizer (Parman, 2006). Bu bağlamda terapötik süreçte danışanın kendisine dair açılımlar yaptığı, kendisinin salt talebe yanıt veren değil, talep de edebilen bir pozisyona geçtiği ve duygularını daha rahat sunabileceği bir sürece girdiği görülmektedir. Ayrılık sürecinin yarattığı öznel krizin ele alındığı bu klinik terapötik çalışma çerçevesinde bir ilk düğümlemenin gerçekleştiği söylenebilir. A., sorunsalını ve buna bağlı duygulanımlarını adlandırabilmiş ve kendi öznel konumlanmasına ilişkin yanıt öğeleri bulabilmiş, bu da semptomunun kısmen yatışmasını sağlamıştır. Terapistle kurduğu ilişkide saygılı bir duyum yaşantılayan, kendisiyle çalışıldığı ortamda ‘kucaklanmış’ (Winnicott, 1960) hissedilen danışana, içsel dünyasının gelişimi için sağlıklı bir alan inşa edilmiştir.

Tüm terapötik süreç değerlendirildiğinde psikanalitik bir tedavide yakın ve güçlü analitik bir ilişkinin kurulması ve çalışılmasının 12 seansta mümkün olmayacağı; ancak bununla birlikte çerçevenin analitik bir çerçeveye yerleştirilerek aktarım ve danışanın analitik süreçleri doğrultusunda çalışıldığı söylenebilir.

BEYANLAR

Etik İkelere Uygunluk Beyanı Bu çalışma için danışandan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı Bu makalenin tüm yazarları, makaleye ilişkin herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

Erşen-Soysal, Ö. (2008). *Aktarı-yorum öyleyse var-ım. Aktarım ve karşı aktarım. Psikanaliz Yazıları*, 17, 57-65.

Fink, B. (2016). *Lacancı psikanalize bir giriş* (Ö. Ögütçen,

Çev.). Encore Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi:1997)

Freud, S. (1895). *Project for a scientific psychology*. Standart Edition, Volume I. Hogarth Press, 1986 s:295-397.

Freud, S. (1926). *Inhibitions, symptoms and anxiety*. Standart Edition, Vol. 20. Hogarth Press; 1926, 75-120.

Freud, S. (1999). *Uygurluğun huzursuzluğu* (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi: 1930)

Freud, S. (2015). *Cinsellik kuramı üzerine üç deneme. Cinsiyet üzerine*. Say Yayınları.

Freud, S. (2016). *Psikopatoloji üzerine* (S. Budak, Çev.). Öteki Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi:1993)

Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar*. Metis Yayınları.

Gökalkp, (2011). *Kaygı bozuklukları*. A. Köşkdere (Ed.), *Psikanalitik psikoterapiler temel kavramlar, kuramlar, yöntemler* (s. 346-356) içinde. Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.

Habip, B. (2014). *Kulisteği baba: Winnicott ve yapıtı*. M. I. Ertüzün (Ed.), *Baba işlevi* (s. 31-38) içinde. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Hendrickx, D. (2017). *Freud and Lacan on fetishism and masochism/sadism as paradigms of perversion* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ghent Üniversitesi, Hollanda.

Kernberg, O. F. (1999). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm* (M. Atakay, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi:1975)

Kernberg O. F. (2000). *Sapıklıklarda ve kişilik bozukluklarında saldırganlık* (M. B. Büyükkal, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi:1992)

Köşkdere, A. (2018). *Kaygı yaratan ve gideren baba*. Kaygı. Bağlam Yayınları.

Lacan, J. (2014). *The seminar of Jacques Lacan. Book X: Anxiety* (A. R. Price, Çev.). Polity Press. (Orijinal çalışma basım tarihi:1962)

Mahler, M. S., Pine, F. ve Bergman, A. (1975). *The psychological birth of the human infant. Symbiosis and individuation*. New York (Basic Books).

McWilliams, N. (2016). *Psikanalitik tanı* (E. Kalem, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi. (Orijinal çalışma basım tarihi:1994)

Mitchell, S. ve Black, M. (2014). *Freud ve sonrası* (A. Eğrilmez, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi. (Orijinal çalışma basım tarihi:1995)

Morrison, J. (2016). *DSM-5'i kolaylaştıran klinisyenler için tanı rehberi* (H. Kural ve M. Şahin, Çev.). Nobel. (Orijinal çalışma basım tarihi:2014)

Ogden, T. (2018). *Şu psikanaliz sanatı görülmemiş rüyaları görmek, kesintiye uğramış çılgınlıkları duymak*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özcan, C. (2018). *Gerçeğin eşliğindeki kaygı. Kaygı. Psikanaliz Yazıları*, 37, 95-105.

Parman, T. (2006). *Psikanaliz ve psikanalitik psikoterapiler. Psikanaliz ve psikanalitik psikoterapiler Psikanaliz Yazıları*, 12, 29-47.

Parman, T. (2021). *Psikanalitik denemeler*. YKY.

Quinodoz, J. M. (2016). *Freud'u okumak* (Ö. Soysal ve B. Kolbay, Çev.). Bağlam Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi: 2004)

Şahin, D. (2009). *Kişilik bozuklukları. Klinik Gelişim*, 22(4), 45-55.

Tunaboylu-İkiz, T. (2004). *Klasik nevroz kuramı ve güncel yaklaşımlar. Nevrozlar. Psikanaliz Yazıları*, 9, 13-23.

Tükel, R. (2008). *Aktarım ve dinamikleri. Aktarım ve karşı*

aktarım. Psikanaliz Yazıları, 17, 13-27.

Winnicott, D. W. (1958). The capacity to be alone. *International Journal of Psycho-Analysis*, 39, 416-420.

Winnicott, D. W. (1960). *Ego distortion in terms of true and false self. The maturational processes and the facilitating environment*. London: Karnac.

| **Extended Abstract** |**A study of anxiety neurosis within the framework of psychoanalytic theory: A case study**Aygül Kakırman Moroğlu¹ , Ceylin Özcan² **Keywords**anxiety neurosis,
separation anxiety,
psychoanalytic theory,
case study**Abstract**

In the psychoanalytic literature, the definition of neurosis is stated as a psychic structure arising from the problematic of the Oedipal period, not based on any organic causality, related to internal psychic conflicts and containing unconscious phantasies based on symptoms. In Freud's first views on the cases of anxiety neurosis, he claimed that the suppressed drive energy was transformed into anxiety; later in his work *"Inhibition, Symptom and Anxiety"* he reversed his initial theory, describing anxiety as a borderline effect on the ego in the face of fear of separation and loss of the object. In addition, in this work, he abandons the idea that it is suppression that produces anxiety and expresses that anxiety produces suppression. In this study, how a 41-year-old male client who meets the definition of anxiety neurosis of Freud was studied within the framework of psychoanalytic theory was explained. In addition, the defense mechanisms used by the client against separation anxiety were analyzed; the characteristics of the client with neurotic personality organization were examined in the context of psychoanalytic diagnosis. A total of twelve sessions were conducted with the client during the supervision process within the scope of a university's clinical psychology doctoral program. In the current study, after presenting the case history, the process of clinical work with the client with neurotic personality organization was interpreted within the framework of psychoanalytic theory.

In the psychoanalytical literature, neurosis is defined as a psychic structure arising from the problematic of the Oedipal period, not based on any organic causality, related to internal psychic conflicts and containing unconscious fantasies based on symptoms (Tunaboylu-Ikiz, 2004). In his first views on cases of anxiety neurosis, Freud (1895) claimed that repressed drive energy was transformed into anxiety; later, in his work *"Inhibition, Symptom and Anxiety"* (1926) he reversed his initial theory, describing anxiety as a borderline effect on the ego in the face of fear of separation and loss of the object. In this work, he also abandoned the idea that it is repression that produces anxiety and expressed the view that it is anxiety that produces repression. In this context, Freud points out that the real danger that leads to the triggering of the effect of anxiety at the ego border is related to the presence/absence of another (Quinodoz, 2016).

By emphasizing the early mother-infant relationship, Freud (1895) states that from the beginning of life, the newborn is in search of another (mostly the mother) to meet its physical/psychological needs. Anxiety theory, which Freud (1926) reevaluated, states that separation from the loved one is the cause of anxiety neurosis and that the ego uses repression as a defense mechanism to cope with this separation.

This study explains how a 41-year-old man meeting Freud's definition of anxiety neurosis was studied within the framework of psychoanalytic theory. The client applied because of the relationship difficulties he was experiencing in his professional and private life and the conflictual divorce process he was going through with his wife. A total of twelve sessions were conducted with the client during the supervision process as part of a university doctoral program in clinical psychology.

In the case study, the defense mechanisms against separation anxiety were analyzed; and the process of clinical work with the client presenting a neurotic personality organization was interpreted within the framework of psychoanalytic theory.

Case Formulation

Kernberg (1999, 2000) included the following criteria in the basic diagnostic criteria for neurotic, borderline, and psychotic personality organization: Identity integrity, defense mechanisms, and the ability to assess reality. The integration of self and object representations has been achieved in identity integrity. The neurotic subject's opinion about himself/herself and others is coherent and consistent. In this context, the client's

To cite: Kakırman Moroğlu, A. & Özcan, C. (2024). A study of anxiety neurosis within the framework of psychoanalytic theory: A case study. *Journal of Clinical Psychology Research*. 8(2), 283-293.

Aygül Kakırman Moroğlu · aygulkakirman@aydin.edu.tr | ¹Asst. Prof., Istanbul Aydın University, Psychology Department, Istanbul, Türkiye; ²Asst. Prof., University Paris Cité / IHSS, Department of Psychoanalytical Studies.

Received Dec 9, 2022, **Revised** Apr 30, 2023, **Accepted** May 22, 2023

Author's Note: This study was adapted from psychoanalytically oriented clinical interviews that lasted 12 weeks within the scope of supervision within the framework of Arel University Clinical Psychology Doctoral Program. In accordance with the 'Confidentiality Principle', all identifying information of the client has been changed.

self-object perception was holistic during the sessions, and it was seen that the relationship he established with others was consistent. Subjects in the neurotic organization use repression, known as a more mature defense mechanism. In the neurotic organization of the personality, the subject does not have unrealistic hallucinatory and/or delusional experiences. In this context, it has been revealed that the client did not have any experiences outside of the reality principle during the clinical work process, that he handled his internal conflicts around the themes of "work-wife" separation, and that he had difficulties to question the reasons for their separation and to find an answer.

Some neurotic people also need to develop their ability to be alone and play during the psychotherapeutic process (McWilliams, 2016). From this perspective, the client's difficulties in leaving his job, the relational inhibitions he experiences with his partner and the intense anxiety he feels about the possibility of being alone are indicators of this. The client states that "... If I'm a fish, I need water; if I'm a person, it's like I need to have this relationship... It must be...".

Freud highlights the symptoms of general irritability, anxious anticipation, attacks of vertigo, chronic uneasiness, and hypersensitivity in anxiety neurosis (Freud, 2016). In this context, the client's sensitivity throughout the sessions, anxious expectation of the outcome of the relationship, vertigo experienced as a part of physical symptoms and chronic uneasiness may be considered.

Mahler et al. (1975) distinguish between biological birth and later psychological birth and point out that although the stage she defines as the separation-individuation process is active in the early stages of infantile life, this conflict arouses separation anxiety at each new stage of life. In this context, when we examine the content of the client's discourse, we find that the signifier "separation" is important, that it is articulated around questions of separation from "work" and "spouse", and that the client experiences separation anxiety in his daily life.

Termination

In the termination session, it was commented that the client had remained stuck on the main theme of the session, relationship and separation, and that the experience of this process had marked a difficult and uncertain point for him. When asked how he had experienced this process, he stated that it was an experience that had been troubling him since the first day of the session and that he could not believe what he was saying in such a short space of time. While expressing this situation, the analogy he brought is important; *"Imagine a small child. He is sitting in that corner, playing, dealing with something; but he's the only one standing in the corner, in isolation. But something is going on around. His mother goes, his father goes, maybe his brother comes and goes; but this boy is standing there*

alone. It's as if your sentence told the boy in that corner over there to come, you know, it was such a help, maybe it showed a way. Not in that corner, come and play in the middle, so there's a possibility, a spark went off. I liked it very much. This analogy came to my mind when I came home in the evening, I don't know why...".

In the analytical relationship, transference gives the client the opportunity to articulate with the therapist the fears and horrors that suffocated him as a child and to reconsider early obstacles. In this context, the therapist, like the good-enough mother, attempts to grasp the client's spontaneous desires by holding back his or her own subjectivity. The aim is to provide an environment that is safe and inclusive enough for the client to escape the demands of the outside world (Mitchell and Black, 2014).

DECLARATIONS

Compliance with Ethical Standards A consent form was obtained from the case for this study.

Conflicting of Interest All authors of this article declare that they have no conflict of interest regarding the article.

REFERENCES

- Freud, S. (1895). Project for a scientific psychology. Standard Edition, vol. 1. Hogarth Press, London, 1958, 295-397.
- Freud, S. (1926). Inhibitions, symptoms and anxiety. Standard Edition, vol. 20. Hogarth Press, London, 1926, 75-120.
- Freud, S. (2016). Psikopatoloji Üzerine (S. Budak, Trans.). Öteki Yayınevi. (Original work published 1993).
- Kernberg, O. F. (1999). Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm (M. Atakay, Trans.). Metis Yayınları. (Original work published 1975)
- Kernberg, O. F. (2000). Sapıklıklarda ve Kişilik Bozukluklarında Saldırganlık (M. B. Büyükkal, Trans.). Metis Yayınları. (Original work published 1992)
- Mahler, M. S., Pine, F., and Bergman, A. (1975). The Psychological Birth of the Human Infant. Symbiosis and Individuation. New York (Basic Books).
- McWilliams, N. (2016). Psikanalitik Tanı (E. Kalem, Trans.). İstanbul Bilgi Üniversitesi. (Original work published 1994)
- Mitchell, S. and Black, M. (2014). Freud ve Sonrası (A. Eğrilmez, Trans.). İstanbul Bilgi Üniversitesi. (Original work published 1995)
- Quinodoz, J. M. (2016). Freud'u Okumak (Ö. Soysal and B. Kolbay, Trans.). Bağlam Yayıncılık. (Original work published 2004)
- Tunaboylu-İkiz, T. (2004). Klasik Nevroz Kuramı ve Güncel Yaklaşımlar. Nevrozlar. Psikanaliz Yazıları, 9, 13-23.